

„WYSOKA ŁĄKA” - jeleniogórskie DAVOS

Kotlina jeleniogórska była znanym obszarem uzdrowiskowo-wypoczynkowym, ale w XIX wieku Kowary stały się modnym, udostępnionym komunikacyjnie terenem. Przykładem letnia siedziba rodziny *Reuss* – Nowy Dwór, czy Ciszycza - Ruhberg rezydencja córek księcia Antoniego Radziwiłła. Okolica Kowar znajduje się w południowo-wschodniej części kotliny jeleniogórskiej. Od północy osłonięta jest pasmem Bukowiec, od wschodu pasmem Rudaw, dalej do Przełęczy Okraj, a od południa wysokimi Karkonoszami osłaniającymi przed gwałtownymi południowymi wiatrami.

Na tym terenie o specyficznym klimacie zbliżonym do alpejskiego Śląskie Zakłady Ubezpieczeniowe /Landesversicherung-anstalt/ z siedziba we Wrocławiu rozpoczęły budowę i organizację własnych lecznic o charakterze sanatoryjnym, dla płucnochorych. Przyjmowano zarówno chorych na gruźlicę jak i nerwice oraz schorzenia układu krążenia.

21. września 1899 roku Zakłady nabyły od księcia *Reuss* z Nowego Dworu koło Kowar 31 ha łąk i lasów w pobliżu wsi Wysoka Łąka /Hohewiese/ na południowym zboczu pasma Bukowiec za sumę 87.910 MK. Od mieszkańców wsi dokupiono 23 morgi lasu z 7 źródłami wody pitnej i terenem wodonośnym, z których do końca XX wieku zasilano kompleks budynków sanatoryjnych, mieszkalnych i gospodarczych.

Już w marcu 1900 roku rozpoczęto budowę lecznicy według projektu architekta Karla Grossera z Wrocławia, który urodził się w 1850 roku, a zmarł w 1918. Jego rękę widać na niektórych budynkach starych szpitali Wrocławia.

Równocześnie założenia parkowe zaprojektował architekt wrocławskich ogrodów Menzel. Miały 15km alejek. Budynek lecznicy położony na dość stromym zboczu otoczony był wieńcem systemu drenażowego zapewniającym odwodnienie terenu.

Powstawała budowla funkcjonalna, efektowna, całość wystroju architektonicznego utrzymana w stylu eklektycznym, nawiązującym do budownictwa szwajcarskiego. Budynek został opisany jako wzorcowy model lecznicy w pamiętniku Międzynarodowego Kongresu Przeciwgruźliczego, który się odbył w r.1905 w Berlinie (*Frenkel B. - „Tuberkulose Kongress Denkschrift” wyd. przez Deutsche Zentralkomitee zur Errichtung der Heilstätten, Berlin 1905*)

Kształt budynku pozwalał na funkcjonalne wydzielenie części kuchennej, gospodarczej od skrzydeł z salami chorych (ryc. 1). Sieć kanałów wentylacyjnych dla wszystkich pomieszczeń zapewniała stały dopływ czystego powietrza, co było istotne w systemie leczniczym.

Całość budynku murowana, fronton wsparty na piaskowcowych kolumnach z kapitelami elementów roślinnych. Podobnie w holu i wnętrzach sali balowej - jadalni. Schody frontonu i klatek schodowych granitowe z zachowanymi wspornikami z kutego żelaza. Ozdobne kraty działowe kaplicy są artystycznymi dziełami warsztatów kowalskich Kowar. Zachowały się freski w sali jadalnej i ozdobne stropy.

Wyższe partie murów mają strukturę szachulcową, a ozdobę stanowią drewniane werando-balkony, odnowione w latach 90-tych dwudziestego wieku przez ekipę własnych pracowników Zespołu ze stolarzem Antonim Jakubow i przez absolwenta cieplickiej Szkoły Rzemiosł Artystycznych snycerza Andrzeja Jaskółowskiego. Było to wierne odtworzenie według dokumentacji fotograficznej doktora Jerzego Sauera, który pasjonował się urokiem zespołu budynków. Udokumentował to na Wystawie Fotograficznej w roku 2002 z okazji 100-lecia Zakładu.

Lecznice i zespół budynków towarzyszących ukończono już w 1901 roku. Centralny szczyt dachu zwieńczono zegarem bijącym kwadransy i godziny, który pracuje do dziś. Zabudowania były oryginalne architektonicznie i posiadały, zwłaszcza przy dachach, ozdobne elementy metalowe utrwalone w dokumentacji fotograficznej doktora Sauera. Częściowo są zachowane, mimo remontów. Są to: budynek „maszynowni” - warsztaty, pralnia, stanowisko dynamomaszyny, willa dyrektora, dom mieszkalny dla lekarzy, dom urzędników, dom ogrodnika i portiernia.

Długa, drewniana leżalnia zbudowana obok zachodniego skrzydła głównego budynku zniszczona została przez wiatr halny w roku 1913. Na jej miejscu zbudowano nową bezstylową o konstrukcji betonowej, w latach 60-tych XX wieku przebudowaną na hotel szpitalny.

Dzieje i losy „Wysokiej Łąki” i współdziałających z nią lecznic przeciwgruźliczych powstałych z inicjatywy Śląskich Zakładów Ubezpieczeniowych, później Ministerstwa Zdrowia (po 1945 r.) utrwalone zostały w powstałej w roku 1980 Sali Tradycji, która obecnie mieści się w „Wysokiej Łące”. Posiada charakter muzeum obejmującego ponad 500 zinwentaryzowanych eksponatów. Wielki dorobek Zakładu i jego osiągnięcia utrwalone w bogatych zbiorach sprzętu, dawnej aparatury, dokumentów, fotografii, tabelach 100 letniego rozwoju i postępu leczenia - zwalczania gruźlicy w kotlinie jeleniogórskiej i w Polsce po zakończeniu II Wojny Światowej.

Reasumując: Unikalny obiekt architektoniczny jakim jest szpital „Wysoka Łąka” z wieloletnią tradycją, zachowaną społecznie użyteczną funkcją, położony w atrakcyjnym regionie, powinien być eksponowany i zauważalny na szlakach turystycznych Dolnego Śląska.

autor Teresa Grzegorzczak-Skibińska z Karpacza

Ilustracje - archiwum Sali Tradycji:

1. rzut budynku - rys. T.Skibiński
2. „Wysoka Łąka” - stan około roku 1905 wg wyd. Riesen u. Sergebirge
3. „Wysoka Łąka” - stan w roku 1992 - fot. J.Sauer
4. „Wysoka Łąka” - sala jadalna - fot. Sawicki
5. widok z lotu ptaka - fot. J.Sauer